

REPUBLIKA SLOVENIJA
Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
INŠPEKTORAT REPUBLIKE SLOVENIJE ZA DELO
SOCIALNA INŠPEKCIJA
Ljubljana, Zemljemerska 12

VLOGA STARŠEV PRI VKLJUČEVANJU »OTROK« V DELO

(Prispevek na Mednarodnem strokovnem simpoziju z zaključno prireditvijo Evropskega tedna varnosti in zdravja pri delu 2006, 26. in 27. oktober 2006, Bled)

»Otrok« v tem prispevku ni mišljen z vidika strokovno pravne opredelitve »otrok« v različnih predpisih, ki se vežejo na polnoletnost ali zaključeno redno šolanje. V prispevku želim opozoriti na pomembnost položaja staršev v razvoju »otrokove« poklicne identitete. Z »otrokom« v tem prispevku torej označujem mladostnika, ki se po zaključenem šolanju, oz. že med šolanjem, vključuje v organizirane delovne procese.

Antropološkim teorijam predstavlja pojem identitete enega od bolj izzivalnih področij. Identitete namreč sodobne teorije ne poskušajo več opisovati kot preprosta in stabilna stanja posameznika, ki se jih da opisati z njegovimi lastnostmi in, predstavami o sebi.

Identiteto se prepoznava kot neustavljiv proces (ustavitev, zamrznitev tega procesa se v posameznih teorijah celo prepoznava kot »motnja«), ki posamezniku omogoča čedalje večjo stopnjo »posebnosti«, »razlikovanja«, individualnosti, ob hkratni, čedalje bolj kompleksni, odvisnosti od odnosnih sistemov (družina, partnerstvo, prijatelji, sosede, znanci, sodelavci...). Identiteta je proces neprestanega razreševanja hkratnih potreb po biti edinstven in biti v odnosu. Poenostavljeno bi bilo možno identiteto opisovati tudi kot skupek socialnih vlog posameznika, ki jih le ta bolj ali manj zavedno »odigrava«.

Danes je praktično nemogoče razmišljati o »odraščanju«, ne da bi pri tem uporabljali prisposobe o fazah oz. razvojnih stopnjah. Tudi tisti, ki jih antropološka vprašanja prav nič ne zanimajo, poznajo »puberteto«. Če nič drugega, potem vedo, da je to ena od (zoprnih) faz odraščanja, ki pa jo na srečo večina preživi. In večina se iz »pubertetnika« razvije v odraslega.

Med pomembne attribute odraslosti pa med drugim štejemo tudi zaposlenost (poleg je še npr.: živeti na svojem, trajna partnerska zveza...), oz. zmožnost zagotavljanja lastnih sredstev za preživetje. Večina »otrok« v Sloveniji »odrašča« ob pomoči staršev. Tudi, če med šolanjem živijo samostojno, jim starši pogosto prispevajo k njihovem preživetju. Običajno je, da na začetku zaposlitvene kariere »otrok« živi pri starših (svojih ali partnerjevih). Skratka, starši in »otrok« so pri zaposlitvenem razvoju, praviloma tesno povezani.

Pri vstopu v zaposlitveni status pa ni tako nepomembno v kakšnem identitetnem statusu se »otrok« nahaja. Od tega je namreč odvisno v kakšni meri in na kakšen način lahko starši vplivajo na dogajanje ob prvem zaposlovanju, ko si »otrok« ne nabira samo poklicnih izkušenj, temveč tudi pomembne odnosne izkušnje (predpostavljeni, sodelavci, odgovornost za izpolnitev delovnih nalog...).

Odrasli, zlasti starši in predpostavljeni, si pogosto umišljamo, da so vsi »otroci« motivirani, da pri prvi zaposlitvi pridobijo nove delovne in odnosne izkušnje, ki jih bodo uporabili za nadaljnji usmerjeni in načrtovani karierni razvoj.

Pri tem spregledamo, da se del »otrok« v današnjem času običajno vključi v delovni proces v tako imenovanem »moratorijskem statusu«. Značilnost tega statusa je usmerjenost v »temeljno raziskovanje« svojega položaja v svetu. Razvojni psihologi bi ta status opredelili kot status identitetne krize (krizo je v tem kontekstu potrebno razumeti kot nezadovoljstvo s trenutnim in izziv in spodbudo za iskanje drugačnega). Posamezniki v tem statusu so zavezani intenzivnemu preizkušanju in raziskovanju samega sebe in odnosov, tako izobrazbenih, poklicnih, ideoloških, etičnih, spolnih... Zaradi te raziskovalne in eksperimentalne usmerjenosti izkazujejo ambivalenten odnos do družine, staršev, družbe in tudi službe in drugih področij vsakdanjega udejstvovanja. Njihov življenjski slog je lahko zelo raznolik in nepredvidljiv. Zaradi svoje načelne nekonvencionalnosti so, z vidika varnosti in zdravja pri delu, še posebej ogrožena skupina mladih delavcev. Težko namreč sprejmejo preprosta »navodila«, pripravljani pa so jih »soustvarjati«. Starši nanje sicer nimajo večjega neposrednega vpliva, čeprav jim predstavljajo pomembno »referenčno« točko, ki jim služi za raziskovanje in preizkušanje. Z avtoritetami (tako starši kot predpostavljene) som zmožni vzpostaviti konstruktivne odnose, če so le ti z njimi pripravljani stopiti v enakopraven dialog (kar je v nekaterih delovnih procesih lahko skoraj nemogoče).

Zelo drugačni so »otroci« s tim. privzeto identiteto, kar naj bi bil najbolj običajen status mladostnikov. Zanje je značilno, da so nase prevzeli določene vloge oz. identiteto neposredno (pogosto od staršev) in ne skozi dolgotrajne procese raziskovanja in preizkušanja. Navzven delujejo organizirano, ciljno usmerjeno in hkrati manj fleksibilno, sprejemajo vrednote na nivoju zakona in reda, zato tudi sprejemajo navodila o varnosti in zdravju, praviloma se tudi pričakovano odzovejo na spodbude in usmerjanja staršev in to ne glede na njihovo biološko starost ali odnosni status (npr.: lastna družina). Nevarnost pa lahko predstavlja njihovo nekritično sprejemanje »reda« v delovnih organizacijah, kjer »stari mački« kršijo varnostna pravila.

Marcie je opisal še mladostnike z razvito identiteto in mladostnike z identitetno difuzijo. Prvih mladostnikov v tem prispevku ne bom opisoval, saj zaradi svojega odzivanja na pričakovanja in zahteve družbe, z vidika varnosti in zdravja pri delu ne predstavljajo posebnega strokovnega izziva (gre za osebe, ki dobro prenašajo tveganja in negotovosti, odporni so na napade na samospoštovanje, imajo dobro izdelane samoregulacijske procese (niso v principu proti in niti v principu za).

Mladostniki z identitetno difuzijo pa oblikujejo svoj življenjski moto okoli socialnih stikov. Lahko se jim izogibajo, lahko pa jih prav kompulzivno iščejo. Skupno pa jim je to, da socialne stike doživljajo zelo plitvo. V dogovorih ne čutijo določene zaveze, zato konflikti s starši oz. sodelavci niso redki. Zlasti pri tej skupini mladostnikov je potrebno biti pozoren tudi na vpliv njihovega preživljanja prostega časa na delovno zmožnost.

Ljubljana, 24.10.2006

Peter Stefanoski
Inšpektor – višji svetnik
Direktor socialne inšpekcije

Literatura:

1. Nastran Ule, M.(2000): Sodobne identitete v vrtincu diskurzov, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana
2. Skynner, R., Cleese, J. (1994): Družine in kako v njih preživeti, Tangram, Ljubljana
3. Collin, F. (1997): Social reality, Routledge, London in New York